

Someympäristö ja yhteiskunnallinen vakaus poikkeusolosuhteissa

Hanna Mäkinen, Saara Kuikka,
Prasasthy Balasubramanian

Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan julkaisuja
2024:8

Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan julkaisuja 2024:8

Someympäristö ja yhteiskunnallinen vakaus poikkeusolosuhteissa

Hanna Mäkinen, Turun yliopisto

Saara Kuikka, Turun yliopisto

Prasasthy Balasubramanian, Oulun yliopisto

Puolustusministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Puolustusministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.
Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-951-663-265-3

ISSN pdf: 2984-102X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Someympäristö ja yhteiskunnallinen vakaus poikkeusolosuhteissa

Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan julkaisu 2024:8

Julkaisija Puolustusministeriö

Tekijä/t Hanna Mäkinen, Saara Kuikka, Prasasthy Balasubramanian

Toimittaja/t Hanna Mäkinen

Yhteisötekijä Turun yliopisto

Kieli suomi

Sivumäärä 28

Tiivistelmä

Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022 on maan kansalaisyhteiskunnan, opposition ja riippumattoman median toiminta tukahdutettu. Näissä olosuhteissa sosiaalisen median merkitys keskusteluforumina ja aktivismin alustana on korostunut entisestään. Samalla siitä on muodostunut keskeinen tiedon lähde Venäjän sisäisen kehityksen tutkimukselle.

Tässä hankkeessa tutkittiin venäläistä sodan- ja hallinnonvastaista aktivismia Telegram-viestintäsovelluksessa sodan puhkeamisen jälkeen sekä analysoitiin sosiaalisen median merkitystä aktivismin alustana. Hankkeen tavoitteena oli lisäksi kartoittaa sosiaalisen median hyödynnettävyyttä Suomen turvallisuusympäristön kehityksen seurannassa. Telegram oli sodanvastaisille aktivisteille tärkeä työkalu, jota hyödynnettiin ennen kaikkea tiedonvälitykseen sekä vastarinnan synnyttämiseen, laajentamiseen ja jatkuvuuden turvaamiseen. Sosiaalisen median alustat tarjoavat ajankohtaista tietoa sosiopoliittisesta kehityksestä, yhteiskunnallisista liikkeistä ja mielipideympäristöstä, mistä on hyötyä sekä sisäisen että ulkoisen turvallisuuden dynamiikan ymmärtämisessä. Kattavan ja reaaliaikaisen sosiaalisen median seurannan avulla on myös mahdollista tunnistaa heikkoja signaaleja yhteiskunnallisista muutoksista Suomen lähialueilla ja siten ennakoida niiden vaikutuksia Suomen turvallisuusympäristöön.

Klausuuli Tämä julkaisu on toteutettu osana Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan (MATINEn) tutkimusrahoituksen toimeenpanoa. (www.defmin.fi/matine) Julkaisun sisällöstä vastaavat tiedon tuottajat, eikä tekstisisältö välttämättä edusta puolustusministeriön näkemystä.

Asiasanat maanpuolustus, tutkimus, kokonaismaanpuolustus, aktivismi, kansalaisyhteiskunta, sosiaalinen media, turvallisuusympäristö, vastarinta, Venäjä, yhteiskunnalliset liikkeet, Telegram

ISBN PDF 978-951-663-265-3

ISSN PDF 2984-102X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-265-3>

SoMe-världen och den samhällliga stabiliteten i exceptionella förhållanden

Publikationer av försvarets vetenskapliga delegation 2024:8

Utgivare Försvarsministeriet

Författare Hanna Mäkinen, Saara Kuikka, Prasasthy Balasubramanian

Redigerare Hanna Mäkinen

Utarbetad av Åbo universitet

Språk finska

Sidantal

28

Referat

Efter Rysslands påbörjade totala anfallskrig i Ukraina i februari 2022 har civilsamhällets, oberoende mediers och oppositionens verksamhet kvävts i landet. Under dessa förhållanden har sociala mediers betydelse som diskussionsforum och plattform för aktivismen betonats ytterligare. Samtidigt har den blivit en väsentlig informationskälla i forskningen av den inhemska utvecklingen i Ryssland.

I detta projekt forskades den ryska oppositionella och antimilitaristiska aktivismen i Telegram-meddelandeappen efter krigets utbrott samt analyserades sociala mediers betydelse som plattform för den oppositionella aktivismen. Projektets syfte var också att kartlägga hur man kan utnyttja sociala medier när man följer och analyserar utvecklingen av Finlands säkerhetsmiljö. Telegram var ett viktigt verktyg för antikrigsaktivisterna; det utnyttjades framför allt i informationsöverföring men även i att skapa och vidga motstånd och garantera dess fortsättning. SoMe-plattformar hjälper till att skaffa aktuell information om sociopolitisk utveckling, om samhällsrörelser och opinionsmiljöer, vilket är nyttigt för att förstå dynamiken i den inre och yttre säkerheten. Genom att följa de sociala medierna både omfattande och kontinuerligt blir det möjligt att identifiera svaga signaler om samhällliga förändringar i Finlands grannområden och på så sätt förutse deras inverkan på Finlands säkerhetsmiljö.

Klausul

Den här publikation är en del i genomförandet av forskningsfinansiering av Försvarets vetenskapliga delegation. (www.defmin.fi/matine) De som producerar informationen ansvarar för innehållet i publikationen. Textinnehållet återspeglar inte nödvändigtvis statsrådets ståndpunkt.

Nyckelord

försvaret, forskning, totalförsvaret, aktivism, civilsamhälle, motstånd, Ryssland, sociala medier, sociala rörelser, säkerhetsmiljö, Telegram

ISBN PDF 978-951-663-265-3

ISSN PDF

2984-102X

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-265-3>

Social media environment and social stability in extraordinary circumstances

Publications of the Scientific Advisory Board for Defence 2024:8

Publisher Ministry of Defence

Author(s) Hanna Mäkinen, Saara Kuikka, Prasasthy Balasubramanian

Editor(s) Hanna Mäkinen

Group author University of Turku

Language Finnish

Pages

28

Abstract

Since Russia started a full-scale war of aggression in Ukraine in February 2022, the country's civil society, opposition and independent media have been suppressed. In these circumstances, the importance of social media as a forum for discussion and a platform for activism has become even more prominent. At the same time, it has become a central source of information for the study of Russia's internal development.

In this project, Russian anti-war and anti-regime activism in the Telegram messaging app after the outbreak of the war was investigated, and the importance of social media as a platform for activism was analyzed. The goal of the project was also to map the usability of social media in monitoring the development of Finland's security environment. Telegram was an important tool for anti-war activists, which was primarily used for information transmission and for creating, expanding and securing the continuity of resistance. Social media platforms offer up-to-date information on socio-political developments, social movements and opinion environment, which is useful in understanding the dynamics of both internal and external security. With the help of comprehensive and real-time social media monitoring, it is also possible to identify weak signals of societal changes in Finland's neighboring regions and thus anticipate their effects on Finland's security environment.

Provision This publication is part of the implementation of research funding of the Scientific Advisory Board for Defence (MATINE). (www.defmin.fi/matine) The content is the responsibility of the producers of the information and does not necessarily represent the view of the Defence Ministry.

Keywords national defence, research, comprehensive defence approach, activism, civil society, resistance, Russia, security environment, social media, social movements, Telegram

ISBN PDF 978-951-663-265-3

ISSN PDF

2984-102X

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-663-265-3>

Sisältö

1	Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	7
1.1	Tausta ja tavoitteet	7
1.2	Aineisto ja menetelmät	8
2	Venäläinen sodanvastainen aktivismi Telegramissa	10
2.1	Puheenaiheet	10
2.2	Toiminnan tavoitteet ja kohdeyleisöt	13
2.3	Toimintamuodot	14
2.4	Aktivismin verkottuneisuus	16
2.5	Sosiaalisen median aktivismin merkitys ja vaikuttavuus	17
3	Sosiaalinen media Suomen turvallisuusympäristön kehityksen seurannassa	20
3.1	Sosiaalisen median aineistojen käyttö Venäjä-tutkimuksessa	20
3.2	Laadullisten ja tietokonepohjaisten menetelmien hyödyntäminen	22
4	Johtopäätökset	25
	Lähteet	27

1 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

1.1 Tausta ja tavoitteet

Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022 on maan kansalaisyhteiskunnan, opposition ja riippumattomien tiedotusvälineiden toiminta käytännössä tukahdutettu. Sodasta puhuminen sen oikealla nimellä tai sodanvastaisten mielipiteiden ilmaisu ei myöskään ole sallittua. Sen sijaan Venäjällä hyökkäyssotaa kutsutaan ”sotilaalliseksi erikoisoperaatioksi”, jota on maan johdon puheissa oikeutettu muun muassa Naton itälaajenemisen Venäjälle aiheuttaman ”uhan” torjumisella sekä Ukrainan ”natsihallinnon” kukistamisella (President of Russia 2022). Olosuhteissa, joissa kansaistoimintaa ja sananvapautta on voimakkaasti rajoitettu sekä lainsäädännöllisin että aktivisteihin ja toimittajiin kohdistuvan painostuksen keinoin, on sosiaalinen media saanut entistä vahvemman aseman yhteiskunnallisen keskustelun foorumina ja aktivismin alustana. Hyökkäyssodan seurauksena Venäjän hallinto on kuitenkin kiristänyt myös internetin valvontaa sekä rajoittanut pääsyä erityisesti hallintokriittistä sisältöä julkaiseville internetsivuille ja ulkomaisille sosiaalisen median alustoille. Venäläiset aktivistit hyödyntävät toiminnassaan usein Telegram-viestisovellusta, jossa toimii erilaisia avoimesti sotaa ja nykyhallintoa vastustavia uutiskanavia ja keskusteluryhmiä. Hyökkäyssotaa koskevan tiedon julkaisu ja sodanvastaisten mielipiteiden ilmaisu on kuitenkin riskialtista myös Telegramissa, jonka aktivistitkin olettavat olevan Venäjän turvallisuuskoneiston tarkassa seurannassa.

Tässä tutkimuksessa on analysoitu hallintokriittisen ja sodanvastaisen kansalaisyhteiskunnan tilannetta, seurattu yhteiskunnallista aktivismia ja mielipideilmapiiriä sosiaalisessa mediassa sekä arvioitu sosiaalisen median merkitystä aktivismin alustana Venäjällä helmikuun 2022 jälkeisissä olosuhteissa. Tutkimuksessa on vastattu seuraaviin kysymyksiin:

- Millaista sodanvastaista aktivismia Telegramissa esiintyy? Onko aktivismi kansallisesti tai kansainvälisesti verkottunutta?
- Millaista vuorovaikutusta viranomaisten ja aktivistien välillä on? Reagoivatko aktivistit hallinnon toimiin?
- Mihin tyytymättömyys poikkeusolosuhteissa kohdistuu ja mitkä asiat vaikuttavat sen taustalla?
- Miten yhteiskunnallinen osallistuminen ja aktivismi määritellään sosiaalisen median aikakaudella?

Tutkimushankkeen tavoitteena on lisäksi ollut kartoittaa sosiaalisen median hyödynnettävyyttä Suomen lähialueiden vakauden arvioinnissa ja edelleen Suomen turvallisuusympäristön kehityksen ennakoinnissa. Suomen välittömän turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutosten seurannassa tärkeää on Venäjän ulkoisten toimien lisäksi sen sisäinen kehitys, sillä Venäjän sisäisillä olosuhteilla ja valtion toiminnan legitimitetillä on merkittäviä vaikutuksia sen toimiin omilla lähialueillaan. Venäjän hyökättyä Ukrainaan maan sisäisen yhteiskunnallisen kehityksen ja vakauden seuraaminen on kuitenkin aiempaa vaikeampaa, jolloin sosiaalisesta mediasta on muodostunut tärkeä tutkimustiedon lähde.

1.2 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona on käytetty Telegram-viestintäsovelluksen venäjänkielisten sodan- ja hallinnonvastaisten kanavien ja keskusteluryhmien sisältöjä. Telegram on venäläisten veljesten Pavel ja Nikolai Durovin vuonna 2013 perustama ilmainen pilvipohjainen viestintäsovellus, jossa on myös sosiaalisen median ominaisuuksia: Telegramissa voi viestien, kuvien ja videoiden lähettämisen lisäksi luoda jopa 200 000 jäsenen keskusteluryhmiä sekä kanavia, joiden seuraajamäärää ei ole rajoitettu. Aiemmin myös Venäjän suosituimman sosiaalisen median palvelun VKontakten (VK) perustaneet ja sittemmin sen omistuksesta luopuneet Durovin veljekset ovat lähteneet Venäjältä (Wijermars & Lokot 2022), ja Telegramin päämaja sijaitsee nykyään Dubaissa (Telegram n.d.).

Telegram markkinoi itseään turvallisenä ja yksityisyydensuojan takaavana viestintävälineenä (Telegram n.d.), ja kasvanut yksityisen viestinnän kysyntä on heijastunut myös Telegramin suosioon Venäjällä hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Sodan ensimmäisen seitsemän kuukauden aikana Telegramin aktiivinen käyttö lisääntyi Venäjällä lähes 60 prosenttia (Brand Analytics 2022). Tietoturva-asiantuntijat ovat kuitenkin kritisoineet Telegramin käyttäjälleen mahdollisesti luomaa harhaanjohtavaa turvallisuudentunnetta, koska yksityisimmät viestintäasetukset eivät ole Telegramissa oletuksena vaan käyttäjän täytyy tietoisesti laittaa ne päälle (Abu-Salma et al. 2017). Lisäksi Telegramissa on väitetty olevan haavoittuvuuksia, joita muun muassa Venäjän viranomaiset voisivat hyödyntää (Herasimenka 2022; Loucaides 2023).

Tutkimusaineistona on käytetty viiden Telegram-kanavan ja kahden keskusteluryhmän sisältöjä. Kyseiset kanavat ja ryhmät ovat julkisia ja vastustavat avoimesti Venäjän hyökkäyssotaa ja nykyhallintoa. Muutamat niistä ovat toimineet Venäjällä jo ennen hyökkäyssodan alkua ajaen omia tavoitteitaan, osa puolestaan syntynyt reaktiona sotaan, mutta versonut joltain tietyltä ideologiselta pohjalta, ja osa on selvästi

sodan vastustamiseen keskittyviä projekteja. Tutkimusaineistoa on kerätty kolmelta ajanjaksolta: 10.2.–9.4.2022, 15.9.–14.11.2022 ja 5.5.–4.7.2023¹. Ajanjaksot on valittu siten, että ensimmäinen jakso sijoittuu hyökkäyssodan alkuvaiheeseen, toinen jakso aikaan ennen ja jälkeen Venäjän osittaisen liikekannallepanon ja kolmas jakso vaiheeseen, jossa sota on jatkunut jo toista vuotta ja myös sen vaikutukset Venäjän sisällä näkyvät yhä selkeämmin. Aineisto on ladattu jälkikäteen käyttäen Telegramin omaa työkalua. Tutkimusaiheen ja -aineiston sensitiivisyyden vuoksi aineiston käsittelyssä ja tulosten julkaisemisessa on kiinnitetty erityistä huomiota tutkimuseettisiin kysymyksiin, ja tutkimukselle on saatu Turun yliopiston ihmistieteiden eettisen toimikunnan puoltava ennakoarviointilausunto.

Tutkimusaineiston analyysissa on käytetty laadullista sisällönanalyysia, jonka avulla on pyritty havainnoimaan ja ymmärtämään venäläistä sodan- ja hallinnonvastaista aktivismia, sen ilmenemismuotoja ja puheenaiheita sosiaalisen median aikakaudella sekä asettamaan ne yhteiskunnalliseen kontekstiin tilanteessa, jossa kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja sananvapautta on rajoitettu merkittävästi. Tutkimuksessa on hyödynnetty kirjallisuutta muun muassa yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksesta, ja siinä erityisesti mobilisaation² käsitteistöä (esim. Klandermans 1988), jolloin venäläisten sodanvastaisten toimijoiden Telegram-viestintää on tarkasteltu yhteiskunnallisen liikkeen harjoittaman konsensuksen ja toiminnan mobilisaation näkökulmasta (ks. Kuikka & Mäkinen 2024). Hankkeessa on lisäksi kehitetty sosiaalisen median datan keräyksen ja mallinnuksen valmiuksia järjestämällä kaksi työpajaa Oulun yliopiston Center for Ubiquitous Computing (UBICOMP) -tutkimuskeskuksen Cyber Security Informatics (CSI) -tutkimusryhmän kanssa.

-
- 1 Ensimmäisellä ajanjaksolla tutkimusaineistoa on kerätty sekä Telegram-kanavista että -keskusteluryhmistä, kun taas kahdella jälkimmäisellä jaksolla aineisto on rajattu käsittämään ainoastaan kanavien sisällöt.
 - 2 Mobilisaatiolla viitataan niihin prosesseihin, jotka johtavat yksilön osallistumiseen jonkin yhteiskunnallisen liikkeen toimintaan.

2 Venäläinen sodanvastainen aktivismi Telegramissa

2.1 Puheenaiheet

Venäläiset sodanvastaiset aktivistit hyödynsivät Telegramia sekä vapaaseen tiedonvälitykseen että vastarintatoiminnan synnyttämiseen ja koordinointiin. Myös Telegram-alustan monipuoliset ominaisuudet mahdollistivat tämän – kanavat ovat erityisesti käyttökelpoisia julkisuuden saavuttamisessa ja ryhmät toiminnan koordinoinnissa ja mobilisoinnissa (Urman & Katz 2022). Temaattisesti tarkasteltuna läpi aineiston korostuivat itse aktivismiin ja vastarintaan liittyvät teemat, hallinnon toimista uutisointi ja niiden konkreettisten vaikutusten avaaminen, viranomaistoiminnasta raportointi, sotilaisiin ja asevelvollisuuteen liittyvät teemat sekä Ukrainaa koskeva uutisointi. Yleisesti ottaen viestinnän ja keskustelujen aiheet heijastelivat ympäristön tapahtumia sekä reagoivat hallinnon toimiin ja sodan kulkuun. Lisäksi hyödynnettiin Venäjän omaa kulttuurista ja historiallista varantoa, kuten ortodoksisista uskontoa sekä suureksi isänmaalliseksi sodaksi kutsuttua toista maailmansotaa. Seuraavassa käsitellään lyhyesti viestinnän teemoja ja niiden taustalla vaikuttavia kehityskulkuja erikseen kolmella tutkimuksessa tarkastellulla ajanjaksolla.

Tiedonvälitys ja vastarinnan koordinointi (10.2.–9.4.2022)

Hyökkäyssodan ensimmäisinä kuukausina kanavien ja ryhmien viestintä keskittyi sotaan liittyvien tapahtumien uutisointiin ja tiedon jakamiseen, vastarinnan koordinointiin sekä sen kuvaamiseen paitsi Venäjällä, myös ulkomailla. Keskusteluryhmissä pohdittiin vastarinnan tapoja, onnistumismahdollisuuksia ja tähän kytkeytyen suuren yleisön suhtautumista sotatoimiin ja keinoja vaikuttaa mielipiteisiin. Sodan seurauksia puolestaan käsiteltiin sekä sen Ukrainalle aiheuttamien kärsimysten että Venäjälle koituneiden suorien ja epäsuorien vaikutusten näkökulmasta. Sodan seurauksista Venäjälle nousivat esille esimerkiksi sen vaikutukset maan kansainväliseen asemaan ja talouteen sekä tappiot rintamalla. Sodan taloudellisten vaikutusten osalta kiinnitettiin huomiota muun muassa lännen Venäjälle asettamien pakotteiden ja Venäjän vastapakotteiden vaikutuksiin, peruselintarvikkeiden hintojen nousuun ja ruflan kurssin vaihteluun sekä länsimaisten brändien ja yritysten lähtöön Venäjältä. Myös Venäjän irtautuminen ja erottaminen kansainvälisistä järjestöistä, maan eristäytyminen ja voimistunut sisäinen repressio sekä hyökkäyssodasta koitunut mainehaitta aiheuttivat huolta tulevaisuudesta. Venäjän armeijan

tappioiden myötä sodan tragedia puolestaan tuli yhä lähemmäksi venäläisiä perheitä. Sitä pahensivat vielä Venäjän hallinnon tapa vähätellä tai olla tiedottamatta tappioista ja yleisesti välinpitämättömäksi koettu tapa suhtautua sotilaisiinsa.

Sotatapahtumista ja hallinnon toimista uutisoinnin lisäksi Telegram mahdollisti kriitikin esittämisen ja tilanteen aiheuttaman turhautumisen purkamisen. Erityisesti keskusteluryhmät tarjosivat mahdollisuuden anonyymiin kriittiseen keskusteluun, joka muutoin olisi saattanut johtaa rikosoikeudellisiin seurauksiin, viranomaisten painostukseen ja ongelmiin ihmissuhteissa, koulussa ja työpaikoilla. Presidentin ja hallinnon legitimitettiin lisäksi keskusteluissa kyseenalaistettiin maan johdon kyky ajatella Venäjän parasta ja ottaa kansan tahto huomioon. Sotatoimien ja pakotteiden taloudellisia vaikutuksia tavalliseen kansaan taas kontrastoitiin Venäjän eliitin rikkauksiin ja etuoikeutetun elämän jatkumiseen maan hallinnon kritisoimassa lännessä. Venäjän Ukrainaan kohdistamien sotatoimien rinnalla käynnissä olevia Venäjän sisäisiä muutoksia, kuten kasvavaa kontrollia informaatioympäristöstä ja kansalaisten jatkuvasti kapenevia vaikutusmahdollisuuksia sekä oikeuslaitoksen ja turvallisuusviranomaisten mielivaltaiseksi ja kansalaisia kohtaan vihamieliseksi ymmärrettyä toimintaa seurattiin jatkuvasti.

Keskittyminen liikekannallepanon vastustamiseen (15.9.–14.11.2022)

Sodan jatkuessa viestinnän sisällöt kytkeytyivät yhä enemmän Venäjän sisäisen kehityksen ja venäläisiin suoraan kohdistuvien vaikutusten ympärille. Riippumattoman median ja kansalaisjärjestöjen toiminnan tukahduttaminen sekä aktivistien ja jopa vain sodanvastaista asennetta ilmaisevien painostus Venäjällä jatkui, kuten myös siitä uutisointi Telegramissa. Presidentti Putinin syyskuussa 2022 julistaman osittaisen liikekannallepanon seurauksena viestinnässä korostuivat erilaiset asevelvollisuuteen ja armeijaan värväämiseen liittyvät teemat. Niitä käsiteltiin erityisesti kutsuntaikäisten ja liikekannallepanon kohteena olevien näkökulmasta – kenellä on riski joutua rintamalle ja kuinka välttää sitä. Liikekannallepanon vastustamisen lisäksi sen toteuttamiseen liittyviä rikkomuksia, viranomaisten ylilyöntejä ja asevoimiin liittyviä ongelmia, esimerkiksi riittämätöntä koulutusta, huonoja olosuhteita ja varustepulaa, nostettiin Telegramissa esiin. Myös liikekannallepanon kohteeksi joutuneiden ja heidän läheistensä harjoittama vastarinta, Venäjän etnisten vähemmistöjen ja alueiden protestit liikekannallepanon epätasa-arvoiseksi koetun kohdistumisen johdosta sekä kiihtynyt maastapako asepalveluksen välttämiseksi saivat näkyvyyttä. Myös sodan ja liikekannallepanon muita negatiivisia vaikutuksia yhteiskuntaan, kuten työntekijäpulaa tietyillä aloilla ja patrioottisen propagandan lisäämistä kouluissa, nostettiin esiin.

Huomio vastarinnan seurauksiin ja Venäjän sisäisiin tapahtumiin (5.5.–4.7.2023)

Hyökkäyssodan kestänyt jo toista vuotta Telegramissa nousivat sodanvastaisen toiminnan kuvaamiseen ja organisointiin sekä armeijaan ja sinne värväämiseen liittyvien teemojen lisäksi yhä enemmän esiin vastarinnan seuraukset – Aleksei Navalnyin, muiden poliittisten vankien sekä hallinnon painostuksen kohteeksi joutuneiden asema ja olosuhteet, joihin tahdottiin kiinnittää julkista huomiota. Myös muut heikennykset ihmisoikeustilanteessa, kuten kiristyvä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä koskeva lainsäädäntö, ja naisten lisääntymisoikeuksia koskeva keskustelu, joka oli voimistunut Venäjän demografisten haasteiden ja rintamalla kärsittyjen tappioiden seurauksena, näkyivät Telegramissa uutisointina ja osana aktivismia. Lisäksi uutisoinnissa esiintyi jälleen kuvauksia paikallisten olojen parantamiseen tähtäävästä aktivismista, joka oli ennen hyökkäyssodan alkua ollut pääasiallisesti sallittu poliittisen ja kansalaistoiminnan muoto Venäjällä. Viestinnässä kiinnitettiin entistä enemmän huomiota myös Venäjällä tapahtuneisiin räjähdyksiin, tulipaloihin ja muihin katastrofeihin. Sota tuli lähemmäksi venäläisten arkitodellisuutta esimerkiksi Moskovaan tehtyjen drooni-iskujen myötä, ja erityisesti sota-alueiden lähelle sijoittuvien alueiden tapahtumia alettiin seurata Telegramissa ja vaatia huomion kiinnittämistä niiden asukkaiden turvallisuuteen. Myös kesäkuussa 2023 tapahtunut Jevgeni Prigožinin vallankaappausyritys sai huomiota osakseen, mutta siihen suhtauduttiin yleisesti ottaen pikemminkin maltillisesti tai epäilevästi kuin sitä tukien.

Telegramissa esiintyviä puheenaiheita arvioitaessa on otettava huomioon sekä viestintäkanavan vaikutus itse viestintään että sosiaalisen media luonne. Kaikki tässä tutkimuksessa tarkastellut kanavat ja ryhmät ovat määritelleet itsensä julkisesti sodan- ja hallinnonvastaisiksi tai kuvailleet keskittyvänsä protestiin. Erityisesti kanavilla, joilla viestintä on keskittynyt rajatun joukon käsiin, voi olettaa, että viestinnän sisällöllä ja uutisnostoilla sekä niistä tehdyillä tulkinnoilla pyritään saavuttamaan tietynlaisia tavoitteita. Myös ryhmissä keskustelua on tutkimuksen havaintojen mukaan rajattu tarvittaessa haluttuun suuntaan moderoinnin ja kansakeskustelijoiden muistuttelun avulla. Tämän vuoksi aineiston perusteella on vaikea arvioida, missä määrin siinä ilmenevä tyytymättömyys on orgaanista, suoraan ihmisistä lähtevää, ja milloin taas tietynlaisten teemojen esiin nostaminen johtuu aktivismia koordinoivien tahojen pyrkimyksistä mobilisoida kohdeyleisöä toimintaan. Tätä tehdään osoittamalla epäkohtia, jotka voivat vahvistaa ihmisten epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia ja voimistaa niiden kanavoitumista lopulta toiminnaksi (ks. Kuikka & Mäkinen 2024). Puheenaiheita ja uutisnostoja seuraamalla voi kuitenkin havainnoida aktivistien huomioita venäläisestä yhteiskunnasta sekä reaktioita siinä tapahtuviin muutoksiin – millaisiin mahdollisiin murtumakohtiin kiinnitetään huomiota, millä uskotaan olevan merkitystä ja mitä pyritään hyödyntämään.

2.2 Toiminnan tavoitteet ja kohdeyleisöt

Puheenaiheiden lisäksi tässä tutkimuksessa on kiinnitetty huomiota Telegramissa esiintyvän sodanvastaisen aktivismin tavoitteisiin, kohdeyleisöihin ja toimintamuotoihin. Tarkastelluilla Telegram-kanavilla ja -ryhmissä julkilausuttuna ja kaikkea toimintaa yhdistävänä päämääränä näyttäytyi sodan lopettaminen, siihen kytkeytyvä Venäjän joukkojen vetäminen pois Ukrainasta sekä mahdollisuuksien mukaan myös sotarikollisten tuomitseminen. Rinnakkaisina tavoitteina nousivat esiin muun muassa hallinnon vaihtaminen, demokratia- ja oikeusvaltiokehitys, korruption kitkeminen sekä ihmisoikeustilanteen parantaminen Venäjällä.

Vaikka sodan vastustaminen oli tärkein aktivismin päämäärä, heijastuivat sodan kulku ja erityisesti sen seuraukset Venäjällä kanavien ja ryhmien viestintään ja tavoitteisiin. Teemojen ja painopisteen vaihteluita voi tarkastella myös eräänlaisena instrumentaalisenä toimintana, jolloin tavoiteltavat asiat toimivat työkaluna varsinaisen päämäärän saavuttamisessa. Sodan alussa, propagandan ja sensuurin voimistuessa, suuri osa viestinnästä koostui sellaisen tiedon välittämisestä, joka ei saanut näkyvyyttä joukkotiedotusvälineissä tai hallintomyönteisillä keskustelufoorumeilla, sekä vastarinnan esillä pitämisestä. Näin tavoitteena oli saattaa yhä useammat tietoisiksi siitä, että kyse oli Venäjän sotilaallisesta hyökkäyksestä rauhanomaisia siviilejä vastaan sekä siitä, etteivät kaikki venäläiset tukeneet sotatoimia. Vapaa tiedonvälitys ja sodan ja sen vastustamisen näkyväksi tekeminen olivat osittain edellytyksenä myös vastarintatoiminnan synnyttämiseksi ja laajentamiseksi. Tämä tarkoitti paitsi vaikuttamista kanssakeskustelijoihin ja seuraajiin Telegramissa, myös heidän kauttaan jokaisen omaan lähiverkostoon. Myöhemmin taas korostui erityisesti liikekannallepanon vastustaminen, jolla vaikutettiin suoraan Venäjän asevoimien kykyyn rekrytoida lisää joukkoja ja tuotiin sodan vaikutuksia konkreettisesti osaksi venäläisten arkitodellisuutta.

Aktivismin erilaiset tavoitteet kytkeytyivät olennaisesti myös erilaisiin kohdeyleisöihin. Sotaa vastustavia ja nykyhallintoon kriittisesti suhtautuvia Telegram-kanavia ja -ryhmiä seuraamaan hakeutuivat todennäköisesti ennen kaikkea samoin ajattelevat, joita yritettiin sitouttaa sodanvastaisen liikkeen tavoitteisiin ja aktivoita toimimaan niiden eteen. Sen lisäksi vastarintatoiminnalla pyrittiin vaikuttamaan suoraan Venäjän hallintoon sodan lopettamiseksi. Suuri osa Telegram-aineistossa esiintyvistä aktivismista oli kuitenkin välineellistä ja pyrki muokkaamaan olosuhteita siten, että ne sysäisivät liikkeelle muutokseen vaadittavia prosesseja. Erityisesti hyökkäyssodan alkuvaiheen tiedonvälityksellinen ja tapahtumien tulkintaan liittyvä määrittelykamppailu – sodasta puhuminen sotana ja vastarinnan esillä pitäminen – oli suunnattu suurelle yleisölle. Massojen toivottiin ”totuuden” paljastamisen jälkeen kääntyvän vastustamaan sotaa ja painostavan hallintoa sodan lopettamiseen.

Liikekannallepanoa vastustavan aktivismin kohteena taas olivat erityisesti sotilaat, varusmiehet sekä ylipäättään kaikki potentiaalisesti asepalvelukseen joutuvat läheisineen, joita kehoitettiin kaikin keinoin välttämään kutsuntoihin osallistumista ja rintamalla joutumista.

2.3 Toimintamuodot

Toimintamuodot pitivät sisällään konkreettisen toimintarepertuaarin lisäksi toiminnan rajojen määrittelyn – millaista muutokseen tähtäävä toiminta voi olla ja millaista ei. Tarkasteltujen Telegram-kanavien ja -ryhmien viestinnästä heijastui aktivistien jaettu ymmärrys sodanvastaisen liikkeen rajallisista mahdollisuuksista saada aikaan muutosta ilman suuren yleisön tukea. Näin ollen sodanvastaisessa toiminnassa otettiin huomioon sen mahdolliset vaikutukset venäläisten suhtautumiseen sotatoimiin Ukrainassa ja hallinnolle antamaan tukeen. Toiminnan tuli olla yhtäältä riittävää osoittamaan vastarinnan olemassaoloa ja muutoksen mahdollisuutta Venäjällä, mutta toisaalta se ei saanut toimia vastoin lopullista tavoitetta, sodan lopettamista, eikä kääntää massoja sodanvastaisia toimijoita vastaan. Myös aktivistien turvallisuus ja vastarinnasta heille mahdollisesti koituvat seuraukset rajasivat toimintaa. Pääasiallisesti tarkastellussa materiaalissa kannustettiin rauhanomaiseen toimintaan, mutta erityisesti vaikutusmahdollisuuksien kavetessa pidettiin myös radikaalimpaa partisaanitoimintaa välttämättömänä, vaikkakaan siihen ei varsinaisesti kehoitettu.

Telegramia hyödyntävän digitaalisen aktivismin keinovalikoimaan kuuluivat muun muassa sodanvastaisuuden visuaalinen ilmaisu kuvin ja meemein, hashtagien hyödyntäminen sekä erilaiset vaikutuskampanjat hallinnon kontrolloimiksi tai hallintomyönteisiksi mielletyille alustoille, kuten VK:een ja Odnoklassnikiin. Sosiaalisesta mediasta käsin koordinoitiin myös erilaisia vetoomuksia ja julkisia kirjeitä päättäjille sodan lopettamiseksi. Omana erikoisuutenaan olivat Telegramissa toimivat botit, joita esimerkiksi ohjelmoitiin auttamaan liikekannallepanon välttelyssä tai joiden avulla seuraajat saivat lähetettyä kanavien ylläpitäjille anonyymisti tietoa. Eräänä Telegram-aktivismin muotona toimi lisäksi avun kerääminen ja kanavoiminen muun muassa sodasta kärsivään Ukrainaan ja sieltä Venäjälle saapuneille pakolaisille, viranomaisten kanssa ongelmiin joutuneille aktivisteille, poliittisille vangeille ja asepalvelusta vältteleville.

Vaikuttavuuden lisäämiseksi vastarintatoimintaa pyrittiin laajentamaan verkko-ympäristön ulkopuolelle. Telegramia hyödynnettiin sekä ennalta järjestetystä toiminnasta, kuten mielenosoituksista, tiedottamiseen että yksittäisten aktivistien toteutettavissa olevan vastarintatoiminnan koordinoitiin ja helpottamiseen.

Telegramista käsin esimerkiksi kehoitettiin symbolisiin ja yhden hengen mielenilmauksiin, julistettiin kampanjoita sekä tarjottiin valmiita iskulauseita mielenosoituksiin ja sodanvastaisia argumentteja keskusteluihin. Merkittävä osa aktivismia oli visuaalinen protesti, jonka avulla pyrittiin pitämään sodanvastaisuutta esillä julkisessa tilassa mahdollisimman näkyvästi ja samalla jakamaan sotaa vastustavien ja apua tarjoavien toimijoiden yhteystietoja. Visuaalinen protesti piti sisällään esimerkiksi sodanvastaisuuden ilmaisemista vaatetuksella, graffitien maalaamista ja tarrojen kiinnittämistä kaupunkitilaan sekä tiedotusmateriaalin jakamista. Päittäjiin vaikuttamisen lisäksi visuaalisella protestilla pyrittiin tekemään sotaa ja sodanvastaista liikettä näkyväksi venäläisten arjessa sekä korostamaan muutoksen mahdollisuutta. Samalla vastarinnan esillä pitäminen ja jo toteutuneen aktivismin kuvaaminen loi kollektiivista identiteettiä liikkeelle, voimisti ryhmän tunnetta ja toiminnan vaikuttavuutta sekä tuki ja motivoi sotaa jo aktiivisesti vastustavia jatkamaan toimintaansa. Kaiken kaikkiaan sodanvastaisen aktivismin toimintarepertuaari oli siis varsin laaja ja piti sisällään hyvin monenlaisia, luoviakin tapoja vaikuttaa sekä verkossa että sen ulkopuolella.

Vaikka Telegramia hyödynnettiin toiminnan koordinoinnissa ja organisoinnissa, pyrittiin yksilöitä ylhäältä ohjaamisen sijaan ensisijaisesti kannustamaan itsenäiseen ja oma-aloitteiseen toimintaan, horisontaaliseen aktivismiin. Sodanvastaisesta toiminnasta kiinnostuneita rohkaistiin perustamaan itse pieniä soluja luotettujen henkilöiden kanssa, organisoimaan paikallista toimintaa ja vaikuttamaan ruohonjuuritasolla omassa lähipiirissään. Keskusteluryhmissä taas kehoitettiin tekemään konkreettisia toimintasuunnitelmia pienemmissä, suljetuissa ryhmissä. Horisontaalinen, hajautettu toimintatapa liittyi erityisesti turvallisuuteen, mutta oli myös pragmaattista vastarinnan jatkuvuuden kannalta – näin se ei lopahtaisi keskeisten henkilöiden kiinni jäämiseen.

Telegramissa aktivistien toimintamahdollisuuksia käsiteltiin myös suhteessa toimintaympäristön muutoksiin, kuten uuteen kansalaisyhteiskuntaa rajoittavaan lainsäädäntöön ja viranomaisten toimintaan. Käytännössä tämä tarkoitti mahdollisten vastarinnasta koituvien seurausten pohtimista ja hallintaa huomioimalla turvallisuusnäkökulmia ennakoivasti, antamalla turvallisuuteen liittyviä neuvoja sekä koordinoimalla taloudellista, oikeudellista ja psyykkistä tukea. Toimintamahdollisuuksien heikennyttyä ja hallinnon toisinajattelijoihin kohdistaman repression voimistuttua kannustaminen julkisiin mielenosoituksiin väheni ja niihin liittyviä riskejä tuotiin yhä enenevässä määrin esille. Aktivistien ja viranomaisten välisestä kanssakäymisestä, kuten kotietsinnöistä, pidätyksistä, oikeudenkäynneistä ja tuomioista, raportoitiin jatkuvasti ja kiinniotettujen aktivistien oikeuksien toteutumista pyrittiin valvomaan koordinoimalla joukkopainetta viranomaisten suuntaan. Telegramin tarjoamaa julkisuutta hyödynnettiin siis viranomaisten harjoittaman painostuksen

ja mielivallan ”kirjanpidossa”, kiinniotettujen oikeuksien turvaamisessa sekä poliittisten vankien voinnin ja olosuhteiden seuraamisessa. Lisäksi toiminnan suunnittelussa pyrittiin ennakoimaan Venäjän tulevaa kehitystä ja turvaamaan aktivismin jatkuvuutta repression ja sensuurin mahdollisesti kiristyessä. Aktivismin horisontaalisuuden lisäksi tähän liittyi tiedonvälityskanavien toimivuuden turvaaminen eri keinoin.

2.4 Aktivismin verkottuneisuus

Vaikka tarkastellut Telegram-kanavat ja -ryhmät erosivat taustaltaan ja organisaati-orakenteeltaan, ne kaikki toimivat vastarintaa kansallisesti koordinoivina viestintä- ja keskustelualustoina, joiden päätavoitteeksi hyökkäyssodan alettua muodostui sodan vastustaminen. Tuolloin yhteistyön välttämättömyys tunnustettiin ja ainakin osittain siihen myös pyrittiin, mikä näkyi esimerkiksi sitoutumisena yhteisiin tavoitteisiin sekä jossain määrin keskinäisenä tapahtumamainosten ja materiaalien jakamisena. Muiden sodanvastaisten toimijoiden panosta erilaisten ryhmien mobilisoina pikemminkin arvostettiin ja tuettiin kuin koettiin heitä kilpailijoina. Lisäksi eri puolilla Venäjää esiintyvistä sodanvastaisesta aktivismista ja viranomaistoiminnasta raportoitiin kuvien ja tarinoiden muodossa, vaikkakin reaaliaikainen seuranta esimerkiksi suurten mielenosoitusten kulusta keskittyi Moskovaan ja Pietariin. Näin myös luotiin kuvaa sodanvastaisen aktivismin laajuudesta ja verkottuneisuudesta.

Venäjän oppositio on pitkään ollut hajanainen, mutta aineistossa toistuivat kuitenkin viittaukset tunnetuimpiin venäläisiin oppositiohahmoihin, kuten Aleksei Navalnyiin, Ilja Jašiniin ja edesmenneeseen Boris Nemtsoviin. Sen sijaan siitä heijastui yleisesti ottaen varsin kriittinen suhtautuminen Venäjän ulkopuolelta käsin toimivan opposition vaatimukseen aseellisesta vastarinnasta ja tukeen Prigožinin vallankaappausyritykselle. Sen nähtiin saattavan sekä venäläiset aktivistit että sivulliset vaaraan ja voivan entisestään heikentää Venäjän tilannetta. Viittausten tiheyden perusteella ihmisoikeuksien toteutumista Venäjällä valvova ja oikeudellista apua tarjoava OVD-info puolestaan koettiin sodanvastaisen liikkeen keskuudessa luotettavaksi toimijaksi.

Tarkasteltujen Telegram-kanavien ja -ryhmien pääasiallinen toimintakenttä oli Venäjä, vaikka ne erosivat jonkin verran siinä, missä määrin toimintaa järjestettiin ulkomailla ja asemoiduttiin osaksi kansainvälisiä liikkeitä. Hyökkäyssodan alkuvaiheessa niissä jaettiin kuvamateriaalia eri puolilla maailmaa järjestetyistä sodanvastaisista ja Ukrainaa tukevista mielenosoituksista. Maasta paenneet, sotaa vastustavat venäläiset puolestaan nähtiin sodanvastaisen liikkeen keskuudessa hyödyllisenä resurssina. Ulkomailla asuvia venäläisiä, joille kiinnijäämisen riskit ja

aktivismista koituvat seuraukset olivat lievempiä, hyödynnettiin muun muassa tiedon levittämiseen verkossa. Lisäksi hallinnon- ja sodanvastaisia tapahtumia voitiin organisoida ulkomailta käsin. Sodan jatkuessa ja repression lisääntyessä julkisia mielenosoituksia järjestettiin kuitenkin ainoastaan Venäjän ulkopuolella.

Venäläisen sodanvastaisen liikkeen luontaisimpana kontekstina ja referenssi-kohteena toimi entisen Neuvostoliiton alue, erityisesti Ukraina ja Valko-Venäjä. Vastarintaa ja sen onnistumisen mahdollisuuksia verrattiin Venäjän aiempien protestiaaltojen lisäksi Valko-Venäjän ja Ukrainan mielenosoituksiin, erityisesti Ukrainan Maidan-protesteihin, ja Venäjän ohella vaadittiin usein myös Valko-Venäjän ”vapauttamista”. Venäläisten aktivistien läheisin ulkomainen liittolainen olikin Valko-Venäjän oppositioliike, jonka toimintatapoja hyödynnettiin ja kokemuksista otettiin oppia esimerkiksi turvallisuusasioissa.

2.5 Sosiaalisen median aktivismin merkitys ja vaikuttavuus

Sosiaalinen media on luonut yhteiskunnallisille liikkeille uusia mahdollisuuksia edistää yhteistyötä, helpottaa organisoitumista, koordinoitua ja viestintää sekä madaltaa osallistumisen esteitä (van Stekelenburg & Klandermans 2023). Toiminta sosiaalisessa mediassa ei ole ajallisesti tai maantieteellisesti rajattua, minkä vuoksi se voi edesauttaa liikkeiden laajenemista ja rajat ylittävää verkostoitumista (Cammaerts 2015). Lisäksi osallistuminen verkossa on helpompaa ja yleensä riskittömämpää kuin esimerkiksi julkisiin mielenosoituksiin osallistuminen, erityisesti autoritäärisissä valtioissa. Sosiaalinen media tarjoaakin kansalaisille ja yhteiskunnan marginaaliryhmille mahdollisuuden päästä ääneen ja rakentaa kollektiivista identiteettiä (Cammaerts 2015). Emansipatorisen vaikutuksensa ohella digitaaliset työkalut kuitenkin mahdollistavat myös valtion kansalaisiinsa kohdistaman sorron ja aiempaa intensiivisemmän ja kokonaisvaltaisemman valvonnan (Lonkila, Shpakovskaya ja Torchinsky 2021). Jännite Telegramin tuoman avoimuuden ja näkyvyyden sekä siihen kytkeytyvien turvallisuusriskien välillä oli selvästi havaittavissa myös tässä tutkimuksessa tarkasteltujen kanavien ja ryhmien viestinnässä. Viestintää rajoivat tietyt reunaehdot, sillä aktivistit olettivat turvallisuusviranomaisten seuraavan sitä, Telegramin käyttäjien olevan mahdollisesti jäljitettävissä ja keskustelujen häirinnän ja manipulaation kohteena.

Venäläisessä sodanvastaisessa aktivismissa sosiaalisella medialla, erityisesti Telegramilla, on keskeinen rooli tiedonvälityksessä ja kannattajien mobilisaatiossa (Kuikka & Mäkinen 2024). Tämän tutkimuksen havaintojen perusteella aktivistit kokivat

erityisen tärkeäksi tiedonvälitykselliseksi päämääräksi ”propagandakuplan puhkaisun”, jolla tarkoitettiin totuudenmukaiseksi koetun tiedon välittämistä ja sodan kuvaamista ”sotilaallisen erikoisoperaation” sijaan raakana hyökkäyssotana. Tilanteessa, jossa Venäjän johto pyrki ylläpitämään kuvaa kansan tukemasta presidentistä ja sotatoimista, koettiin tärkeäksi tehdä näkyväksi myös sodan vastustajien olemassaoloa. Näin ollen julkinen tai jopa vain lähipiirissä ilmaistu sodanvastainen mielipide tai käyty keskustelu aiheesta koettiin merkitykselliseksi vaikuttamiseksi, kun taas pahinta oli vaikeneminen ja passiivisuus. Protestia kuvattiin spektriksi, jossa kaikki toiminta ja strategiat olivat tärkeitä. Niistä myös jokainen sodanvastaisesta toiminnasta kiinnostunut voisi löytää itselleen parhaiten sopivan tavan osallistua.

Toisaalta keskustelua käytiin myös aktivismin todellisesta vaikuttavuudesta. Pieni-
muotoisiksi ymmärrettyjä tekoja tai jopa digitaalista aktivismia yleisesti kuvattiin ”divaaniprotestiksi”, jossa oltiin valmiita vain helppoihin, vähän aikaa ja uhrauksia vaativiin tekoihin. Kun sodanvastaisessa toiminnassa tasapainoteltiin mahdollisemman laajan näkyvyyden ja aktivistien turvallisuuden välillä, koettiin osa vaikutustavoista lähinnä aktivisteja itseään psykologisesti helpottaviksi, vailla todellista merkitystä.

Helposti suoritettavaa toimintaa, kuten osallistumista internetkampanjoihin tai poliittisen viestin ilmaisemista vaatetuksella, on kutsuttu ”slaktismiksi”. Tällä negatiivissävytteisellä termillä viitataan aktivismiin, joka aidon poliittisen vaikuttavuuden sijaan ainoastaan tuottaa mielihyvän tunnetta siihen osallistuville. Toisaalta keskustelu slaktivismista on paljolti rajoittunut koskemaan demokratioiden kansalaisia, joilla jo lähtökohtaisesti on laajemmat mahdollisuudet poliittiseen osallistumiseen. (Christensen 2011) Demokratioissa toimiviin yhteiskunnallisiin liikkeisiin verrattuna autoritääristä järjestelmää haastavien aktivistien toimintaresurssit ja -mahdollisuudet ovat varsin rajalliset, jolloin sosiaalisen median hyödyntäminen nousee erääksi harvoista mahdollisista keinoista pyrkiä vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen ja sosiopoliittiseen kehitykseen.

Sosiaalisen median aktivismin haasteina ovat sen todellinen vaikuttavuus yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kysymyksiin verkon ulkopuolella sekä kyky tuottaa jatkuvaa mobilisaatiota (Lonkila, Shpakovskaya ja Torchinsky 2021). Yksilötasolla epäkohtien ja muutostarpeen tunnistamisesta ja myötämielisestä suhtautumisesta jonkin yhteiskunnallisen liikkeen tavoitteisiin on vielä pitkä matka varsinaiseen toimintaan osallistumiseen, erityisesti verkon ulkopuolella. Venäjän kaltaisessa maassa, jossa kansalaistoimintaa rajoitetaan voimakkaasti ja aktivismista yksittäiselle henkilölle koituvat seuraukset voivat olla vakavia, kynnys osallistua muuhun kuin anonyymiin internetkirjoitteluun on entistä suurempi. Venäläisen sodanvastaisen

aktivismin tapauksessa sen siirtyminen suuressa mittakaavassa sosiaalisen median ulkopuolelle, kuten realisoituminen massamielenosoituksina, näyttääkin tällä hetkellä varsin epätodennäköiseltä.

Toisaalta esimerkiksi Arabikevään tapahtumat ovat osoittaneet, että yksittäisillä vaikuttavilla tapahtumilla voi olla merkittävää muutosvoimaa autoritäärisissä valtioissa, jos niissä on olemassa olevia hallinnon vastaisia verkostoja. Tällainen Maguedin (2020) kuvaama ”transformatiivinen tapahtuma”, joka synnyttää kansalaisia laajasti yhdistävän jaetun vääryyden tunteen sekä saa heidät identifioitumaan regimin vastustajiin, voi laukaista massamobilisaation, kuten tapahtui Egyptissä vuosina 2010–2011. Tuolloin sosiaalisen median välityksellä tapahtunut kertomusten ja kuvien leviäminen egyptiläisen miehen kuolemasta poliisiväkivallan seurauksena aiheutti laajamittaista raivoa Egyptissä. Oppositio liikkeen tarjoamat riittävät mobilisoivat rakenteet – muodolliset ja epämuodolliset verkostot – puolestaan johtivat muodostuneen jaetun vääryyden kokemuksen kanavoitumiseen hallinnon vastaisina laajoina protesteina, jotka lopulta johtivat yksinvaltaisen hallitsijan kaatumiseen. (Magued 2020)

3 Sosiaalinen media Suomen turvallisuusympäristön kehityksen seurannassa

3.1 Sosiaalisen median aineistojen käyttö Venäjä-tutkimuksessa

Sosiaalinen media tarjoaa rikkaan ja jatkuvassa muutoksessa olevan aineiston ajan-kohtaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimukseen. Nyky-Venäjän kontekstissa sosiaalinen media on tärkeä lähde muun muassa maan kansalaisyhteiskuntaa ja sisäistä kehitystä tutkittaessa. Samalla on hyvä huomata, että vaikka sosiaalista mediaa käytetään Venäjällä laajalti, on sen käyttö edelleen jossain määrin segregoitunutta. Kuukausittain sosiaalista mediaa käyttävät lähes kaikki 12–44-vuotiaista venäläisistä ja 45–54-vuotiaistakin yli kolme neljännestä. Sen sijaan yli 55-vuotiaista vain alle puolet käyttää sosiaalista mediaa kuukausittain. (Mediascope 2023b) Venäjän suosituimpiin sosiaalisen median alustoihin pitkään lukeutunut VK tavoitti marraskuussa 2023 lähes 90 miljoonaa venäläistä käyttäjää ja Telegram puolestaan toiseksi eniten, yli 82 miljoonaa venäläistä käyttäjää (RBC.ru 2023).

Venäjällä Telegramia käyttävät aktiivisimmin nuoret ja suurkaupunkien asukkaat. Vuonna 2023 yli 40 prosenttia kaikista Telegram-käyttäjistä oli Moskovan ja Pietarin asukkaita (TGStat 2023). 12–24-vuotiaista venäläisistä noin 70 prosenttia käytti Telegramia päivittäin, kun taas vastaava osuus oli 25–44-vuotiaista noin puolet ja 45–54-vuotiaista noin 40 prosenttia. 55–64-vuotiaista noin 30 prosenttia ja yli 65-vuotiaista vain 12 prosenttia käytti Telegramia päivittäin. (Mediascope 2023a) Yleisesti ottaen verkkokeskusteluille on ominaista myös kuplautuminen: niihin hakeutuvat usein samanmieliset. Lisäksi verkkoon kirjoittavilla on usein voimakkaampia tai muita negatiivisempia mielipiteitä asioista (Hakala & Vesa 2013), joten verkkokeskusteluaineistossa voivat korostua keskimääräistä kärjekkäämmät mielipiteet. Aineistosta esiin nousevia havaintoja esimerkiksi mielipideilmapiiristä ei siis voi yleistää koko väestöä koskeviksi.

Sosiaalisen median aineistot voivat olla hyvin laajoja, mikä on yhtäältä tutkimuksen voimavara, mutta voi toisaalta aiheuttaa haasteita aineiston käsittelyssä ja hallinnassa. Aineiston ja tutkimuskohteen rajaamisen tärkeys onkin tunnistettu myös tässä tutkimuksessa. Sosiaalisen median aineistoille on ominaista myös

autenttisuus: ne ovat ihmisten omaehtoisesta toiminnasta syntyneitä tutkimusaineistoja, joihin tutkija ei voi vaikuttaa esimerkiksi kysymällä tarkentavia kysymyksiä (Hakala & Vesa 2013). Tämän vuoksi tässäkin tutkimuksessa on aineiston tulkitsemisessa keskitytty siihen, mitä siitä tulee ilmi, eikä pohdittu sitä, miksi jokin tietty puheenaihe tai näkökulma puuttuu aineistosta. On vaikea arvioida, johtuuko jonkin näkemyksen tai puheenaiheen puuttuminen keskustelun polveilusta vai siitä, ettei kenelläkään aidosti ole sellaista näkemystä tai aihetta ei pidetä tärkeänä (Hakala & Vesa 2013).

Sosiaalisen median mahdollistama anonymiteetti luo edellytyksiä avoimemmalle, kriittiselle kansalaiskeskustelulle Venäjän kaltaisissa rajoitetun sananvapauden olosuhteissa. Toisaalta anonymiteetti aiheuttaa myös haasteita tutkimukselle. Sosiaalisessa mediassa nimimerkillä toimivien henkilöiden taustatietoja on mahdotonta saada selville – esimerkiksi tämän tutkimuksen puitteissa ei ole voitu selvittää tarkasteltujen kanavien ja ryhmien ylläpitäjien tai yksittäisten Telegram-käyttäjien todellista maantieteellistä sijaintia, jolloin ei tiedetä varmasti, onko kyse Venäjällä olevien havainnoista ja keskusteluista. Lisäksi keskustelun manipulaatiota ja trol-lausta sekä automaattisesti tuotettua sisältöä on vaikea tunnistaa. Venäjällä turvallisuuspalveluiden läsnäolo sodanvastaisissa sosiaalisen median ryhmissä on todennäköistä, ja sitä pidetään myös aktivistien keskuudessa oletuksena. Turvallisuuskysymykset kytkeytyvät myös siihen, mitä tällä tutkimuksella on ollut mahdollista tavoittaa. Koska Telegram-viestintään liittyvät riskit tiedostetaan sodanvastaisten toimijoiden keskuudessa, on kriittisin viestintä ja luottamuksellisimmat keskustelut rajattu avoimien ryhmien, tai koko Telegramin, ulkopuolelle, eikä niihin ole mahdollista päästä tämän tutkimuksen puitteissa käsiksi.

Lisäksi sosiaalisen median aineistojen käyttöön tutkimuksessa liittyy monenlaisia eettisiä ja oikeudellisia kysymyksiä, jotka on tunnistettu myös tässä tutkimuksessa. Eri sosiaalisen median alustojen käyttöehdot tieteellisen tutkimuksen ja datan keräämisen osalta vaihtelevat. Tutkimuseettisistä kysymyksistä keskeisiä ovat puolestaan esimerkiksi henkilötietojen käsittelyyn, yksityisyydensuojaan ja suostumukseen liittyvät kysymykset. Tämän tutkimuksen aihe – sodanvastaisuus – on sensitiivinen Venäjän kontekstissa ja siihen liittyy tutkittaville mahdollisesti koituvia riskejä, minkä vuoksi tutkimusaineiston käsittelyssä ja tutkimustulosten julkaisussa on varmistettu aineiston muodostavilla Telegram-kanavilla ja -ryhmissä julkaisevien käyttäjien anonymiteetti.

3.2 Laadullisten ja tietokonepohjaisten menetelmien hyödyntäminen

Sekä laadullisilla menetelmillä, tämän tutkimuksen tapauksessa sisällönanalyysillä, että tietokonepohjaisilla ja tekoälymenetelmillä on oma paikkansa sosiaalisen median aineistojen käsittelyssä ja analyysissä. Seuraavassa on tiivistetty tässä tutkimuksessa järjestettyjen menetelmätyöpajojen pohjalta tehtyjä havaintoja molempien lähestymistapojen vahvuuksista ja heikkouksista.

Laadullisten menetelmien vahvuudet

Joustavuus ja sopeutumiskyky: Laadulliset menetelmät mahdollistavat tutkimuksen fokuksen säätämisen reaaliaikaisen kehityksen tai odottamattomien löydösten perusteella. Tämä on tärkeää analysoitaessa sosiaalisen median keskustelujen kaltaisia dynaamisia ympäristöjä, joissa aiheet ja asenteet vaihtuvat nopeasti.

Syvällisyys: Laadulliset menetelmät mahdollistavat viestinnän taustalla olevien tunteiden, asenteiden, tarkoitusperien ja kontekstin syvällisen tutkimisen ja yleisesti ottaen monimutkaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden ja niiden taustojen ymmärtämisen. Niistä on hyötyä muun muassa keskustelun eri vivahteiden ymmärtämisessä sekä huumorin ja sarkasmin havaitsemisessa.

Ihmistulkinta: Tutkijoiden osallistuminen aineiston tulkintaan auttaa ymmärtämään kulttuurisia ja kontekstuaalisia viittauksia ja kielellisiä erityispiirteitä, jotka automatisoidut järjestelmät saattavat jättää huomiotta. Sosiaalisen median keskusteluissa käytetään usein esimerkiksi puhekieltä, metaforia ja erilaisia kulttuurisia viittauksia, ja näiden kielellisten vivahteiden ja kulttuurisidonnaisten merkitysten ymmärtämisessä tarvitaan ihmistulkintaa.

Laadullisten menetelmien heikkoudet

Resurssi-intensiivisyys: Laadullinen, manuaalisesti tehtävä analyysi on aikaa vievää ja työvoimavaltaista. Se voi olla kallista ja epäkäytännöllistä käsiteltäessä laajoja aineistoja ja rajoittaa sosiaalisen median datan reaaliaikaista analysointia. Jälkikäteen tehdyssä tutkimuksessa taas poistetut julkaisut ja viestit vaikeuttavat kokonaiskuvan hahmottamista.

Subjektiiivisyys ja harha: Laadullinen analyysi perustuu tutkijan tulkintaan, mikä voi johtaa vinoumiin ja epäjohdonmukaisuuksiin sekä vaikuttaa havaintojen luotettavuuteen ja tutkimuksen toistettavuuteen. Lisäksi suurten tietomäärien käsittely ja hallinta on haastavaa manuaalisesti, mikä voi altistaa havaintoharhoille.

Rajoitettu yleistettävyys: Keskittyminen tiettyihin tapauksiin tai suppeampiin aineistoihin rajoittaa johtopäätösten yleistettävyyttä. Löydökset eivät välttämättä ole helposti sovellettavissa suurempiin populaatioihin tai erilaisiin konteksteihin. Toisaalta tutkimuksella ei yleensä pyritäkään yleistettävyyteen vaan syvälliseen ymmärtämiseen.

Tietokonepohjaisten menetelmien vahvuudet

Skaalautuvuus, nopeus ja kattavuus: Tietokonepohjaiset ja tekoälymenetelmät käsittelevät valtavia tietomääriä tehokkaasti ja voivat antaa välitöntä tietoa meneillään olevista tapahtumista, mikä tekee niistä käyttökelpoisia sosiaalisen median reaaliaikaiseen seurantaan. Lisäksi ne mahdollistavat useiden datatyyprien, kuten tekstien, kuvien ja videoiden, analysoinnin, ja voivat poimia ja analysoida tietoja myös eri mediatyypeistä.

Objektiivisuus ja johdonmukaisuus: Automatisoidut menetelmät mahdollistavat johdonmukaisen ja objektiivisen analyysin, minimoiden puolueellisuuden riskin, ja tarjoavat selkeitä, mitattavissa olevia tuloksia. Standardoidut algoritmit varmistavat yhtenäisen tietojenkäsittelyn, mikä lisää tulosten luotettavuutta ja toistettavuutta.

Tietojen visualisointi ja hahmontunnistus: Tietokonepohjaiset menetelmät mahdollistavat datan ilmaisemisen visuaalisessa muodossa, mikä auttaa tunnistamaan trendejä, hahmoja ja korrelaatioita, jotka eivät välttämättä näy manuaalisen analyysin avulla.

Ennakointiominaisuudet: Koneoppimismallit voivat ennustaa tulevaisuuden trendejä ja tapahtumia historiallisten tietojen pohjalta, mikä auttaa tunnistamaan yhteiskunnallisen epävakauden ja turvallisuusuhkien varhaisia varoitusmerkkejä. Näin ne tukevat ennakoivaa päätöksentekoa ja strategista suunnittelua.

Tietokonepohjaisten menetelmien heikkoudet

Laajan ja laadukkaan opetusdatan tarve: Tietokonepohjaisten menetelmien tehokkuus riippuu suuresti syötetyn tiedon laadusta. Tekoälymallit vaativat laajaa ja korkealaatuista opetusdataa, jonka saaminen voi olla haastavaa ja edellyttää runsaasti asiantuntijatyötä. Opetusdatan epätarkkuudet voivat vaikuttaa mallin suorituskykyyn ja esimerkiksi kohina, vinoumat ja epätäydellisyys datassa voivat johtaa harhaanjohtaviin johtopäätöksiin. Automatisoiduilla menetelmillä saattaa olla vaikeuksia erottaa toisistaan autenttinen sisältö ja kohina, kuten roskaposti tai bottitoiminta.

Tekniset ja infrastruktuurihaasteet: Tekoäly- ja koneoppimismallien käyttöönotto vaatii merkittäviä laskentaresursseja ja teknistä asiantuntemusta. Infrastruktuurin ylläpito laajamittaista tietojenkäsittelyä varten voi olla monimutkaista ja kallista.

Kvantitatiivisen tiedon ylikorostuminen: Määrälliset menetelmät voivat keskittyä liikaa numeeriseen dataan ja jättää keskustelun vivahteet sekä laadulliset, syvyyttä ja kontekstia tarjoavat havainnot huomiotta. Tämä heikentää analyysin rikkautta ja voi johtaa sosiopoliittisen dynamiikan ymmärtämisen kannalta kriittisten kulttuuristen, emotionaalisten ja inhimillisten näkökulmien huomiotta jättämiseen.

Tietokonepohjaiset ja tekoälymenetelmät ovat siis tehokkaita työkaluja sosiaalisen median tietojen analysointiin skaalautuvuutensa, nopeutensa ja objektiivisuutensa vuoksi, mutta niillä on rajoituksia asiayhteyden ymmärtämisessä ja tietojen laadussa. Toisaalta laadulliset menetelmät tarjoavat syvyyttä, kontekstin ymmärtämistä ja joustavuutta, mutta niiden haasteena ovat erityisesti resurssivaatimukset. Suositeltavaa olisikin käyttää niitä yhdistävää lähestymistapaa, jossa hyödynnetään tekoälyn vahvuuksia laajassa hahmontunnistuksessa säilyttäen samalla ihmistulkinnan mahdollistama ilmiön vivahteikas ymmärtäminen. Yhdistämällä laadullisia tutkimusmenetelmiä sekä tietokonepohjaisia ja tekoälymenetelmiä on mahdollista kerätä, analysoida ja tulkita tehokkaasti suuria määriä sosiaalisen median dataa ja luoda kokonaisvaltainen ja monipuolinen ymmärrys tutkimuskohteesta. Sosiaalisen median datan reaaliaikaisen analysoinnin vahvistamisessa tärkeää on kattava sosiaalisen median seurantajärjestelmä, jossa hyödynnetään kehittyneitä tiedonlouhinta-, tallennus- ja visualisointitekniikoita ja tekoälymalleja, monitieteinen akateeminen yhteistyö tekoälyn ja sosiopoliittisen analyysin erikoisosaajien kesken sekä skaalautuva infrastruktuuri kasvavien tietotarpeiden tukemiseksi.

4 Johtopäätökset

Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022 – ja autoritarismin ja repression voimistuessa – venäläiset sodanvastaiset aktivistit hyödynsivät sosiaalista mediaa vapaaseen tiedonvälitykseen, keskusteluun sekä vastarintatoiminnan organisointiin ja koordinointiin. Tässä erittäin rajoitteisessa toimintaympäristössä Telegram tarjosi aktivisteille työkalun, jonka avulla he pyrkivät lisäämään tietoisuutta sodasta ja vastarinnan olemassaolosta Venäjällä, motivoimaan ja aktivoimaan ihmisiä toimimaan, luomaan kollektiivista identiteettiä ja Venäjän laajuisia sodanvastaisia verkostoja sekä turvaamaan aktivismin jatkuvuuden. Telegramissa esiintyvät puheenaiheet heijastelivat ympäristön tapahtumia sekä reagoivat hallinnon toimiin ja sodan kulkuun. Tapahtumista raportointi ja niihin liittyvien tulkintojen välittäminen toimi myös eri kohdeyleisöihin kohdistuvan vaikuttamisen välineenä ja työkaluna venäläisten mobilisoinnissa sodanvastaiseen toimintaan. Suuren yleisön toivottiin ”propagandakuplan puhkaisun” ja ”totuuden paljastamisen” jälkeen kääntyvän vastustamaan sotatoimia ja painostavan hallintoa lopettamaan sodan.

Venäläisten sodanvastaisten aktivistien tavoitteena – ja haasteena – oli kasvat-
taa vastarinnan vaikuttavuutta laajentamalla sitä verkkoympäristön ulkopuolelle. Yleisesti ottaen sosiaalisen median aktivismilla on usein rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa todellisiin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kysymyksiin ilman, että toimintaa laajennetaan myös verkon ulkopuolelle. Toisaalta kynnys osallistua muuhun kuin internetissä tapahtuvaan anonyymiin kirjoitteluun on korkea erityisesti Venäjällä aktivismiin liittyvien mittavien turvallisuusriskien vuoksi. Vaikka tällä hetkellä venäläisen sodanvastaisten liikkeen laajentuminen suuressa mittakaavassa sosiaalisen median ulkopuolelle näyttää varsin epätodennäköiseltä, on liikkeen toimintaa ja verkostojen kehittymistä tärkeää seurata, jotta mahdollisia merkkejä Venäjän sisäisestä muutoksesta voidaan havaita ajoissa. Esimerkiksi kansaa yhdistävät suutumusta ja syvää epäoikeudenmukaisuuden tunnetta aiheuttavat merkittävät tapahtumat voisivat laukaista muutoksen ja johtaa protestin merkittävään laajenemiseen myös verkon ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa on keskitytty venäläisiin sodanvastaisiin ja hallintokriittisiin Telegram-kanaviin ja -ryhmiin sekä niiden hyödyntämiseen aktivismissa. Kaikki tässä tarkastellut kanavat ja ryhmät ovat demokratiasuuntautuneita, mutta Venäjällä on

myös sotaa vastustavia toimijoita, jotka ponnistavat erilaisista ideologisista lähtökohdista. Koska aatteellinen pohja vaikuttaa keskeisesti yhteiskunnallisen liikkeen mahdollisuuksiin mobilisoida tukea tavoitteilleen ja toiminnalleen, näiden ryhmien viestintä-, vaikuttamis- ja toimintatapojen tutkiminen sosiaalisessa mediassa ja vertailu tässä tutkimuksessa tarkastellun hallintokriittisen ja demokratiasuuntautuneen sodanvastaisen liikkeen kanssa voi tarjota kiinnostavan kohteen jatkotutkimukselle. Sosiaalisen median aineistojen täydentäminen esimerkiksi aktivistien haastattelulla mahdollistaisi puolestaan jonkin tietyn ryhmittymän toiminnan ja tavoitteiden syvällisemmän analyysin. Tietokonepohjaisten menetelmien yhdistäminen laadullisen tutkimuksen kanssa taas mahdollistaisi esimerkiksi sodanvastaisen liikkeen verkostojen paremman havainnoinnin. Tässä tutkimuksessa havaittiin venäläisellä sodanvastaisella liikkeellä olevan yhteyksiä erityisesti Valko-Venäjän oppositioliikkeeseen, ja kyseisten verkostojen merkitystä molempien maiden oppositioliikkeille olisikin kiinnostavaa tutkia tarkemmin. Myös yhteiskunnallisen liikkeen sosiaalisessa mediassa harjoittaman mobilisaation tutkiminen muissa autoritäärisissä konteksteissa, kuten Valko-Venäjällä, voi tarjota hedelmällisen jatkotutkimussuunnan.

Venäjän sisäisen kehityksen seuraamisen näkökulmasta sosiaalisen median alustat ovat olennaisia työkaluja, sillä ne tarjoavat reaaliaikaista tietoa muun muassa yhteiskunnallisista ja poliittisista tapahtumista, yhteiskunnallisista liikkeistä ja mielipideympäristöstä. Sen lisäksi, että sosiaalisen median datasta voidaan tunnistaa hallitsevia teemoja ja trendejä, voidaan sitä hyödyntää myös niin kutsuttujen heikkojen signaalien havaitsemisessa, jotka ovat varhaisia merkkejä nousevista trendeistä. Verkkokeskusteluissa heikot signaalit voivat alun perin ilmaantua valtavirtakeskustelun laidoille, mutta osoittautua yllättäen käännteentekeviksi. Havainnoimalla heikkoja signaaleja käyttäjien luomaa sosiaalisen median sisältöä voidaan käyttää tunnistamaan ja ennakoimaan mahdollisia tulevaisuuden tapahtumia verkon ulkopuolella. (Charitonidis, Rashid & Taylor 2015) Sosiaalisen median reaaliaikaisen ja kattavan, laadullisia ja tietokonepohjaisia menetelmiä yhdistävän seurannan avulla on mahdollista tunnistaa heikkoja signaaleja yhteiskunnallisista muutoksista Suomen lähialueilla, kuten havainnoida Venäjän sisäisestä epävakaudesta – esimerkiksi protestien laajenemisesta – viestiviä varhaisia varoitusmerkkejä. Näin voidaan tuottaa myös maanpuolustuksellisia tarpeita palvelevaa ennakointitietoa Suomen turvallisuusympäristöön mahdollisesti vaikuttavista kehityskuluista, jota voidaan hyödyntää varautumisessa lähialueilta kumpuaviin turvallisuusuhkiin.

LÄHTEET

- Abu-Salma, R. et. al. (2017) The security blanket of the chat world: An analytic evaluation and a user study of Telegram. In *Proceedings of the EuroUSEC '17*. Reston: Internet Society. <https://doi.org/10.14722/eurousec.2017.23006>.
- Brand Analytics (2022) Change in the number of Russian-speaking active social media authors from February 24 to September 24, 2022, by platform. In *Statista*. <https://www.statista.com/statistics/1299381/change-in-number-of-social-media-authors-after-bans-russia>.
- Cammaerts, B. (2015) Social media and activism. Originally published in *The International Encyclopedia of Digital Communication and Society*. Eds. Robin Mansell & Peng Hwa Ang. Oxford: Wiley-Blackwell, 1027–1034. <http://eprints.lse.ac.uk/62090/>.
- Charitonidis, C., Rashid, A., & Taylor, P. J. (2015) Weak signals as predictors of real-world phenomena in social media. In *Proceedings of the 2015 IEEE/ACM International Conference on Advances in Social Networks Analysis and Mining 2015*, 864–871. <https://doi.org/10.1145/2808797.2809332>.
- Christensen, H. S. (2011) Political activities on the Internet: Slacktivism or political participation by other means? *First Monday*, 16:2. <https://doi.org/10.5210/fm.v16i2.3336>.
- Hakala, S. & Vesa, J. (2013) Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. Teoksessa *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*, toim. Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen ja Minttu Tikka. Tampere: Vastapaino.
- Herasimenka, A. (2022) Movement Leadership and Messaging Platforms in Preemptive Repressive Settings: Telegram and the Navalny Movement in Russia. *Social Media + Society*, 8:3. <https://doi.org/10.1177/20563051221123038>.
- Klandermans, B. (1988) The Formation and Mobilization of Consensus. *International Social Movement Research*, 1, 173–196.
- Kuikka, S. & Mäkinen, H. (2024) Telegramin hyödyntäminen sodanvastaisuuden mobilisoinnissa Venäjällä. *Idäntutkimus*, 31:2. <https://doi.org/10.33345/idantutkimus.142766>.
- Lonkila, M., Shpakovskaya, L. & Torchinsky, P. (2021), Digital Activism in Russia: The Evolution and Forms of Online Participation in an Authoritarian State. In *The Palgrave Handbook of Digital Russia Studies*. Eds. Daria Gritsenko, Mariëlle Wijermars & Mikhail Kopotev. Cham: Palgrave Macmillan, 135–153. https://doi.org/10.1007/978-3-030-42855-6_8.

- Loucaides, D. (2023) The Kremlin Has Entered the Chat. *Wired* 2.2.2023. <https://www.wired.com/story/the-kremlin-has-entered-the-chat/>.
- Magued, S. (2020) Mobilization structures and political change in an authoritarian context: the national association for change as a case study (2010–2011). *The Journal of North African Studies*, 25:1, 34–52. <https://doi.org/10.1080/13629387.2018.1534203>.
- Mediascope. (2023a). Average daily reach of Telegram in Russia from January to March 2023, by age group. In Statista. <https://www.statista.com/statistics/1384291/telegram-reach-by-age-russia/>
- Mediascope (2023b) Monthly social media penetration in Russia in 1st half 2023, by age group. In Statista. <https://www.statista.com/statistics/1276619/social-media-penetration-russia/>
- President of Russia (2022) Address by the President of the Russian Federation. 24.2.2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67843/>.
- RBC.ru (2023) Monthly number of users of social networks in Russia in October 2023, by platform (in millions). In Statista. <https://www.statista.com/statistics/1064978/russian-social-media-audience-by-platform/>
- Telegram (n.d.) Telegram FAQ. <https://telegram.org/faq>.
- TGStat (2023) Distribution of Telegram users in Russia in 2023, by region. In Statista. <https://www.statista.com/statistics/1252651/russia-telegram-users-distribution-by-region/>
- Urman, A. & Katz, S. (2022) What they do in the shadows: examining the far-right networks on Telegram. *Information, Communication & Society*, 25:7, 904–923. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1803946>
- van Stekelenburg, J. & Klandermans, B. (2023) Dynamics of Mobilization. In *A Social Psychology of Protest: Individuals in Action*. Cambridge: Cambridge University Press, 125–152. <https://doi.org/10.1017/9781316823354.006>.
- Wijermars, M. & Lokot, T. (2022) Is Telegram a “harbinger of freedom”? The performance, practices, and perception of platforms as political actors in authoritarian states. *Post-Soviet Affairs*, 38:1–2, 125–145. <https://doi.org/10.1080/1060586X.2022.2030645>.

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Puolustusministeriö

MATINE

Maanpuolustuksen tieteellinen
neuvottelukunta

Eteläinen Makasiinikatu 8, Helsinki

PL 31, 00131 Helsinki

defmin.fi

ISSN PDF: 2984-102X

ISBN PDF: 978-951-663-265-3